

Довженко І. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

Дячук Л. С.

Київський національний торговельно-економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ЗВО

У статті досліджено вплив перекладу на професійне спілкування іноземною мовою фахівців різних галузей, які безпосередньо або опосередковано через соціально-побутові стосунки пов'язані з майбутньою діловою активністю. Наведено види і приклади текстів, що доцільно використовувати для перекладу під час аудиторної та самостійної роботи студентів сфери гостинності. Розкрито теоретичні питання методів навчання, зокрема перекладу. У результаті визначено місце перекладу як ефективного методу навчання в процесі вивчення іноземної мови, формування й удосконалення навиків спілкування англійською мовою в немовних ЗВО. Доведено, що метод перекладу є одним із дієвіших у вивченні іноземної мови та формуванні навиків спілкування майбутніх спеціалістів сфери гостинності, адже протягом занять студенти добирають необхідні лексичні одиниці, перекладаючи тексти з фаху, тим самим поповнюють свої знання з термінологіки обох мов. Чим частіше застосовуватиметься переклад на заняттях у немовних навчальних закладах, тим швидше студенти оволодіють необхідними знаннями й навичками англомовного спілкування, опанують фахову термінологію.

Ключові слова: іноземна мова (англійська), методи навчання, переклад, професійна лексика, термінологія, професійне спілкування, професійна компетентність, сфера обслуговування.

Постановка проблеми. На нашу думку, професійне спілкування іноземною мовою є актуальною проблемою фахівців різних галузей для мовленнєвих ситуацій, які безпосередньо або опосередковано через соціально-побутові стосунки пов'язані з діловою активністю. А усне та писемне спілкування працівників різних сфери діяльності має свої особливості. Визначаючи, наприклад, особливості лексики сфери готельного господарства, варто орієнтуватися на особливості діяльності галузі обслуговування готельного господарства. Лексика цієї сфери характеризується високою мірою неоднорідності: з одного боку, вона максимально близька до повсякденного життя, а з іншого – містить специфічні терміни, що мають конкретну понятійну орієнтацію (інгредієнти, попілничка, постачальник, рахунок, портъє тощо). Тому важливо формувати в студентів уміння перекладати професійні тексти, що сприятиме кращому засвоєнню термінологічної лексики зазначеної спеціальності. Проведені дослідження свідчать про невисокий рівень культури та майстерності англомовного спілкування май-

бутніх спеціалістів сфери обслуговування під час виконання службових обов'язків. Відповідно, необхідно користуватися специфічною методикою викладання іноземних мов, що розроблена спеціально для працівників цієї галузі.

Актуальність проблеми полягає й у тому, що розвиток туристичної галузі, введення безвізового режиму до Європейського Союзу в нашій країні та сучасний ритм життя вимагає від фахівців сфери гостинності досконалих професійних умінь спілкування як із вітчизняними, так і зарубіжними гостями.

Отже, важливе місце у вивченні іноземної мови, професійному спілкуванні майбутніх спеціалістів у сфері сервісу має правильний вибір методів і прийомів навчання. Метод навчання – це складне, багатомірне явище, в якому відображені об'єктивні закономірності, цілі, принципи, зміст і форми навчання. Метод відбиває запроєктовану мету навчання, шляхи її реалізації, способи співробітництва викладача і студентів, джерела інформації, систему прийомів і засобів навчання. Метод навчання – це спосіб взаємодії двох суб'єктів

навчального процесу, спрямований на формування мовної й мовленнєвої компетенції студентів. І для того, щоб успішно оволодіти оптимальним вибором методів і прийомів навчання, варто глибоко осмислити склад, структуру, функції кожного з них і можливості їх застосування [4, с. 51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою вивчення методів навчання рідної мови займалися такі вчені: Г. Берегова, І. Лернер, Л. Паламар, М. Пентилук, Н. Тоцька, М. Успенський та інші. А. Верховецький, Д. Дзюба, Ю. Кіщенко, В. Мелконян, О. Шупта вивчали методологію вивчення англійської мови як іноземної. Вони досліджували методи навчання, спираючись кожен на свій науковий і практичний досвід. Для розуміння сутності запропонованого методу навчання важливим, на нашу думку, є уточнення поняття методу, зокрема методу перекладу.

Постановка завдання. Мета статті – визначити місце перекладу як ефективного методу навчання в процесі вивчення іноземної мови, формування й удосконалення навиків спілкування англійською мовою в немовних ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Для володіння професійним усним і писемним мовленням студент немовного освітнього закладу сфери гостинності повинен мати чималий активний лексичний запас іноземних слів. Збагаченню того запасу, вихованню чуття до слова сприяє переклад. Це один із найстаріших методів вивчення мови.

За Л. Бархударовим, «переклад – це процес перетворення мовленнєвого твору однією мовою в мовленнєвий твір іншою мовою за збереження незмінного плану змісту, тобто значення» [1, с. 213]. Це визначення Л. Бархударов узяв за основу розробленої «семантико-семіотичної моделі» перекладу, за якою процес перекладу безпосередньо залежить від того, що в науці про знакові системи – семіотиці – називається «двобічним характером мови» [1, с. 214].

Метод перекладу є складним, оскільки передбачає комбінований вид мовленнєвої діяльності, що вимагає від перекладача вибрати доцільне слово чи синтаксичну структуру, знайти відповідні мовні засоби для вираження думки іноземною мовою. За допомогою цього методу студент заглиблюється в систему мови. Переклад – явище статичне, є кінцевим результатом певної складної дії, згортанням і передачею тексту іншою мовою, але за умови правильно передавати композиційно-сміслову й логічну структуру, основний зміст, норму мови і стилю, реальні дії,

комунікативну спрямованість на відображення думки [3, с. 45].

Уважаємо, що мовний аналіз сучасних перекладів документів, текстів, якими користуються в діяльності фахівці обслуговування, викликає застереження щодо їх нормативних форм. Часто вживаються невдало побудовані синтаксичні конструкції, що зумовлюються прагненням мовців до буквального перекладу, внаслідок чого порушуються не тільки граматичні, стилістичні норми сучасної української мови, а й зміст думки. Переклад тексту в оригіналі вимагає вдумливого аналізу його змісту та добору таких засобів, які б найточніше передавали його зміст другою мовою [4, с. 64].

Для студентів середніх спеціальних і немовних закладів вищої освіти важливого значення набувають досконалі знання не тільки іноземної, а й рідної мови.

Л. Бархударов, О. Біляєв, Ф. Буслаєв, М. Ільїн, Л. Щерба та інші рекомендують активно використовувати знання з другої мови для кращого засвоєння рідної. Л. Щерба відзначав, що, не маючи термінів для порівняння, важко усвідомити значення слів рідної мови. Дуже просто й природньо подібний термін для порівняння має друга мова. Як стверджують дослідники, під час опрацювання понять, спільних для обох мов, досить обмежитися поясненням через переклад термінів [6, с. 319].

Отже, під час перекладу виробляється механізм професійного спілкування, що допомагає шліфувати правописні, лексичні, стилістичні норми, є важливим засобом формування нормативно правильного мовлення. Переклад також дає можливість доречного вибору потрібної граматичної форми відповідно до ситуації [4, с. 66]. О. Біляєв, Н. Пашківська й інші методисти вважають, що переклад – це свідоме порівняння двох мовних систем, тому чим більше студенти порівнюватимуть мовні засоби та їх форми, тим уважнішими вони будуть до обох мов – рідної та іноземної.

Під час навчання студентів іноземних мов на немовних спеціальностях однією з цілей є формування навичок перекладу фахових текстів, якими вони послугуватимуться в майбутній професії. Окрім різних форм документації, доречним під час занять буде практика усного діалогу зі специфічною лексикою відповідно до фаху. Професійний текст будь-якого фаху потрібно намагатися перекладати точно, адже досконале знання термінології галузі і є запорукою успішного формування англійського ділового спілкування.

Переклад ділять на усний і писемний. Основним видом усного перекладу є переклад на слух, коли перекладач сприймає оригінал в усній формі та перекладає його усно. Під писемним перекладом розуміють переклад у письмовій формі написаного оригіналу, щоб одержувач перекладу також зміг би його прочитати. Розглянемо суто усний і суто писемний переклади. Головна розбіжність між ними полягає в одноразовості усного перекладу й багаторазовості писемного. Під час виконання останнього перекладач має можливість повертатися до перекладеного варіанта, зіставляти його з оригіналом, змінювати переклад тощо. Ці можливості створюють сприятливі умови для забезпечення найвищого ступеню еквівалентності [2, с. 47].

У процесі усного перекладу, яким частіше послуговуватимуться майбутні фахівці сфери обслуговування, перекладач має вилучити всю інформацію з оригіналу під час його одноразового усного пред'явлення, не маючи можливості щось виправляти. При цьому переклад може виконуватися одночасно з процесом породження оригіналу (синхронний переклад), відразу після закінчення цього процесу (послідовний переклад) або через деякий час (віддалений у часі переклад).

Кожний із перерахованих перекладів має свої особливості. Так, під час синхронного перекладу збільшується втрата інформації, зменшується кількість структурних трансформацій, ускладнюється сприйняття власних імен, цифрових позначень тощо. Послідовний переклад вимагає запису інформації за допомогою умовних знаків і скорочень.

Ураховуючи види перекладу, пропонуючи різноманітні фахові тексти, викладач формує необхідні навички професійної комунікації, сприяє засвоєнню лексики, готуючи студентів до реальних робочих моментів майбутнього фаху.

Перед тим як перекладати професійні тексти, радимо студентам скласти термінологічний словник сфери обслуговування, що допоможе їм у вивченні лексики. На шляху формування й удосконалення вміння майбутніх фахівців перекладати ділову лексику виникають труднощі, пов'язані з відсутністю практичного застосування англомовних одиниць у повсякденному житті, з відсутністю адаптованих до українських реалій посібників для фахівців сфери обслуговування тощо. Однак завдяки використанню методу перекладу з англійської мови українською та навпаки в студентів формуються навички спілкування як у побуті, так і в майбутній професії.

Пропонуємо приклади текстів з фахової тематики сфери обслуговування, що були б доречними для перекладу студентами немовних закладів вищої освіти зазначеної галузі.

So you want to work in tourism?

What do you have to do? What do you need to know?

In most tourism jobs you have to enjoy working with people – not just the customers but your colleagues as well. You have to be able to work as part of a team. You have to know how to smile, even if you're having a bad day. It's also important to be able to speak clearly on the phone. In many jobs you need to be good at understanding people with different languages and cultures, and you need to be confident about using the languages that you know. Sometimes, especially if you work in an office, you have to know how to use computers. It's also important to be flexible, and you often have to be willing to work long or unusual hours. But most of all you have to like being with people [8, с. 5].

Tourism Today

Facts and challenges

Tourism is one of the biggest businesses in the world. There are nearly 800 million international tourist arrivals every year. It employs, directly or indirectly, one in fifteen of all workers worldwide, from A to Z, from airport cleaners to zookeepers, and includes bar staff, flight attendants, tour guides, and resort reps. It is a huge part of the economy of many countries – in countries such as the Bahamas, over 60% of the economy is based on tourism.

Tourism is a fast growing business. When Thomas Cook organized in first excursion from Leicester to Loughborough in 1841, he probably didn't know what he was starting. Key developments in the last 150 years or so have led to the rise of mass tourism. There have been technological developments in transport, in particular the appearance of air travel and charter flights. There have been changes in working practices, with workers getting paid holiday time and working shorter and more flexible hours [8, с. 10].

Студенти немовних спеціальностей у майбутній професійній діяльності послуговуватимуться діалогами, тому доречно пропонувати їм переклад діалогів з рідної мови іноземною. Тож наведемо приклади й таких завдань:

Побудувати й виконати в особах телефонну розмову, дотримуючись вимог мовленнєвого етикету: адміністратора із замовником готельних номерів; метрдотеля із замовником офіційної вечери.

Телефонна розмова адміністратора із замовником готельних номерів:

Адміністратор: Доброго дня! Готель «Київська Русь». Чим можу допомогти?

Замовник: Доброго дня! Я хотів би отримати інформацію щодо бронювання готельного номера на наступний тиждень.

А.: На наступному тижні ми матимемо достатню кількість вільних номерів, тому за потреби Ви зможете оселитися в будь-який зручний для Вас час.

З.: Дякую. Я хотів би дізнатися, як відбувається розрахунок за надання послуг.

А.: Наш готель проводить розрахунки з клієнтами за передплатою, у кредит і по факту надання послуг.

З.: Щиро вдячний Вам. До побачення.

А.: Усього найкращого! До побачення!

Діалог між офіціантом і відвідувачем:

Офіціант: Добрий день! Ви можете сісти за цей столик.

Гість: Ми б хотіли столик на чотириох. Наші друзі прийдуть пізніше.

О.: Тоді Ви можете сісти за будь-який вільний столик. Ось меню. Вибирайте.

Г.: Подивимось, що сьогодні в меню. Що би ви порекомендували?

О.: Сьогодні дуже великий вибір страв. Я б рекомендував наші фірмові страви – смажену качку й гуляш. Я б також рекомендував Вам смажену курку або ростбіф. Можливо, Ви хочете суп?

Г.: Так. Два бульйони з грінками, будь ласка, і дві порції смаженої качки.

О.: Що Ви замовите для Ваших друзів?

Г.: Вони будуть замовляти самі.

О.: Добре. Будете що-небудь пити?

Г.: Звичайно. Яблучний сік і фруктовий напій.

О.: Що Вам запропонувати на десерт?

Г.: Яблучний пиріг і тістечко.

Доцільність пропонованого типу завдань визначається фаховою необхідністю усного спілкування з клієнтами, замовниками; знанням

термінології тощо. Ефективність використання перекладу діалогів і спеціальних текстів під час практичних занять доведена. Завдяки цьому методу роботи реалізується запам'ятовування необхідних лексичних одиниць і граматичних конструкцій.

Висновки і пропозиції. Метод перекладу є одним із найефективніших у вивченні іноземної мови та формуванні навиків спілкування майбутніх спеціалістів сфери гостинності, адже протягом занять студенти добирають необхідні лексичні одиниці, перекладаючи тексти з фаху, тим самим поповнюють свої знання з термінологіки обох мов. Навчальний переклад є важливим засобом розвитку навиків професійного спілкування й має застосовуватися разом з іншими завданнями для розвитку мовленнєвих умінь і навичок. Чим частіше застосовуватиметься переклад на заняттях у немовних навчальних закладах, тим швидше студенти оволодіють необхідними знаннями та навичками автоматичного невимушеного англомовного спілкування, опанують фахову термінологію. Додамо, що навчальний переклад тільки тоді сприяє формуванню мовленнєвих умінь і навичок, коли він проводиться з конкретною метою порівняння й зіставлення спеціальної термінологічної лексики.

Під час перекладу виробляється механізм професійного спілкування студентів, що допомагає шліфувати правописні, лексичні, стилістичні норми, є важливим засобом формування ділового мовлення. Але навчальний переклад тільки тоді сприяє формуванню й удосконаленню мовленнєвих умінь і навичок, коли добирається література для перекладу з різних розділів дисципліни за фахом і коли цей метод використовують систематично, що дає змогу значно підвищити рівень володіння іноземною (англійською) мовою загалом і спілкування майбутніх спеціалістів сфери обслуговування зокрема.

Список літератури:

1. Бархударов Л. Язык и перевод. Москва: Изд-во международные отношения, 1975. 237 с.
2. Кищенко Ю. Чинники, які впливають на процес перекладу тексту. *Наукові записки Херсонського державного університету*. 2009. Вип. 11. С. 46–50.
3. Паламар Л. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 1997. 235 с.
4. Пашковская Н. Лингводидактические основы обучения русскому языку. Киев: Рад. школа, 1996. 192 с.
5. Шупта О. Переклад як метод навчання мови спеціальності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. С. 31–35.
6. Щерба Л. К вопросам о двуязычии. Ленинград: Нева, 1974. С. 318–323.
7. Jaaskelainen R., Translation Studies: What are they? *Outlooks on Empirical Research*. Amsterdam: John Benjamins, 2006. 150 p.

8. Walker R., Harding K. Tourism 1. Oxford English for Careers. Student's Book: Oxford University Press, 2012. 143 p.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕРЕВОДА В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

В статье исследовано влияние перевода на профессиональное общение на иностранном языке специалистов различных отраслей, которые непосредственно или опосредованно через социально-бытовые отношения связаны с будущей деловой активностью. Приведены виды и примеры текстов, которые целесообразно использовать для перевода во время аудиторной и самостоятельной работы студентов сферы гостеприимства. Раскрыты теоретические вопросы методов обучения, в частности перевода. В результате определено место перевода как эффективного метода обучения в процессе изучения иностранного языка, формирования и совершенствования навыков общения на английском языке в неязыковых вузах. Доказано, что метод перевода является одним из действенных в изучении иностранного языка и формировании навыков общения будущих специалистов сферы гостеприимства, ведь в течение занятий студенты выбирают необходимые лексические единицы, перекладывая тексты по специальности, тем самым пополняют свои знания по терминологии обоих языков.

Ключевые слова: иностранный язык (английский), методы обучения, перевод, профессиональная лексика, терминология, профессиональное общение, профессиональная компетентность, сфера обслуживания.

USE OF TRANSLATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING FOR STUDENTS AT NON-LANGUAGE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article examines translation as one of effective methods of teaching English for students of non-philology specialities, describing the advantages and perspectives. The focus is on the influence of translation into professional communication in a foreign language of specialists of various industries, which are directly or indirectly due to social and household relations associated with future business activity. The types and examples of texts that are expedient to be used for translation during classroom and independent work of students are given. The place of translation as an effective teaching method in the process of studying a foreign language is determined. The educational translation only promotes the formation of speech skills and skills when it is conducted systematically, with the specific purpose of comparing terminology vocabulary.

Key words: foreign language (English), teaching methods, translation, functional lexis, terminology, professional communication, professional competency, sphere of service.